

Окрім цього, варто окреслити дискусійні питання, що викликає ChatGPT: чи може чат замінити викладача; можливість генерувати роботи здобувачів, відтак виникає питання дотримання академічної доброчесності.

Отже, технології штучного інтелекту активно застосовують усі учасники освітнього процесу, що його спричинено широкими можливостями. Водночас жодна технологія не здатна повністю замінити людський інтелект, наділений емоційною, духовною сферами, відчуттями та почуттями. Завдання викладачів та здобувачів скерувати інструментарій штучного інтелекту у русло формування компетентностей та критичного мислення, оптимізувати процес навчально-дослідної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Певень К., Хміль Н., Макогончук Н. Вплив штучного інтелекту на зміну традиційних моделей навчання та викладання: аналіз технологій для забезпечення ефективності індивідуальної освіти. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. 2023. №11 (29). С. 306–316.

2. Турко О. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційного навчання. *Перспективні напрями сучасної науки та освіти* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Слов'янськ, 19 – 20 травня 2020 року / відп. ред. О. Хващевська. Слов'янськ : Папірус, 2020. С. 168–171.

Лариса ЖУРАВЛЬОВА

*доктор психологічних наук, професор, Поліський національний університет,
м. Житомир, Україна*

Аліна КУДЛЯК

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, Поліський національний
університет, м. Житомир, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ІНТЕРНЕТ-ЗАЛЕЖНОСТІ У ШКОЛЯРІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Міжособистісна взаємодія підлітків у віртуальному просторі, зокрема їх Інтернет-залежність, є відносно новим явищем, якому в останні роки приділяється все більше уваги [1; 3; 4]. Вона характеризується надмірним і примусовим використанням Інтернету, що призводить до значних негативних наслідків у різних сферах життя, зокрема до порушень функціонування в академічній, соціальній та сімейній царинах. Зростання масштабів залученості молоді до Інтернет-мереж обумовило необхідність розглядати соціалізацію особистості у двох просторах: матеріальному та віртуальному (кіберреальності) [1; 2; 3; 6]. Кожен з цих просторів дозволяє молодій людині самостверджуватися та реалізовуватися в найрізноманітніших проявах та ролях. Проте часто-густо сучасним підліткам не вдається адекватно та успішно задовольняти свою потребу в самостверженні та спілкуванні з однолітками в реальному житті. Альтернативу реальній взаємодії вони знаходять у віртуальному світі. Специфіка віртуального простору (доступність, простота використання, ілюзорна безпечність, анонімність) така, що дозволяє особам підліткового та юнацького віку дуже швидко й безпечно задовольняти особистісні й соціально-психологічні потреби [1]. Сепарація від реального життя призводить до виникнення Інтернет-залежності.

Інтернет-залежність розглядаємо як «... стан, викликаний спрямованістю мотиваційної сфери особистості на уникнення реальності за рахунок зміни психічного та фізичного самопочуття через використання інтернет-мережі, що призводить до віртуалізації свідомості» [5, с. 4] особистості.

Зважаючи на актуальність вище зазначеної тематики, нами й обрано предметом дослідження психологічні особливості прояву інтернет-залежності у школярів підліткового віку.

Мета дослідження: визначити особливості прояву інтернет-залежності у підлітків в процесі віртуальної міжособистісної взаємодії.

Методи та організація дослідження. Дослідження проводилось серед учнів 7-8 класів загальноосвітніх шкіл м. Бердичіва Житомирської області в 2022-2023 навчальному році. Дослідженням було охоплено 60 школярів, зокрема 24 хлопці та 36 дівчат. Науково-дослідна робота проводилась у чотири етапи. На початку школярам було запропоновано відповісти на запитання опитувальника на визначення Інтернет-залежності Кімберлі Янг в адаптації Бурової [7].

На другому етапі було здійснено збір психодіагностичних показників Інтернет-залежності респондентів середнього підліткового віку, їх аналіз та інтерпретацію.

На третьому етапі емпіричного дослідження визначалися психологічні особливості інтернет-залежності підлітків середнього віку та її статева диференціація.

На останньому етапі застосовувалися методи статистичної обробки даних, зокрема підрахунок t-критерію Стьюдента для параметричних показників, з метою статистичного аналізу психодіагностичних показників та додаткової інтерпретації вікових та статевих особливостей Інтернет-залежності осіб підліткового віку.

На першому та другому етапі нашого дослідження психодіагностичних показників Інтернет-залежності респондентів середнього підліткового віку виокремилось дві групи школярів (таблиця 1). Перша група – це Інтернет-залежні підлітки. Їх частка склала 43,3%. Друга група – дівчатка та хлопці, які проявили незалежність від віртуального простору. Їх частка склала 56,7%.

Таблиця 1

Диференціація Інтернет-залежних та незалежних підлітків

Вибірка	Інтернет-залежні		Незалежні від Інтернету	
	N	%	N	%
Загальна	26	43,3	34	56,7

Загалом, серед респондентів середнього підліткового віку дещо менше Інтернет-залежних, порівняно з Інтернет-незалежними. Такий розподіл виник за

рахунок більшої кількості Інтернет-незалежних дівчат, порівняно з їх Інтернет-залежними однолітками (таблиця 2).

Таблиця 2

Статеві диференціації Інтернет-залежних та незалежних підлітків

Вибірка	Інтернет-залежні		Незалежні від Інтернету	
	N	%	N	%
Хлопці	12	50,0	12	50,0
Дівчата	15	41,7	21	58,3

Зважаючи на недостовірні відмінності між відносними показниками кількості залежних та незалежних від Інтернету підлітків, досліджували міру (інтенсивність) їх залученості до віртуального простору. Так, середнє арифметичне значення (M) показників Інтернет-залежності залежних респондентів складає 76 балів, а у незалежних – цей показник є в два рази меншим – M=32 бали. Показники залученості до соціальних мереж Інтернет-залежних достовірно вищі ($t=2,14$; $p \leq 0,05$), порівняно з показниками Інтернет-незалежних підлітків.

Наступним етапом дослідження було знаходження статевих відмінностей в користуванні та взаємодії у віртуальному просторі (таблиця 2). Виявлено, що серед Інтернет-залежних переважають особи чоловічої статі. Водночас, дівчата надають перевагу реальному спілкуванню з однолітками ($t=2,03$; $p \leq 0,05$).

За результатами дослідження констатуємо, що серед дівчат-підлітків кількість Інтернет-залежних є меншою, порівняно з відповідною кількістю хлопців (відповідно, 41,7% та 50,0%).

Серед підлітків-хлопців середнього віку знайдено однакову кількість Інтернет-залежних та незалежних (по 50,0%). Величина середнього арифметичного показників Інтернет-залежності дівчат та хлопців також вказує на більшу залученість останніх до перебування у віртуальному просторі (відповідно, $M_d=49$; $M_x=53$).

Висновки.

1. Кількість Інтернет-залежних осіб середнього підліткового віку є дещо меншою, порівняно з кількістю Інтернет-незалежних (відповідно, 43,3% та 56,7%; $p \geq 0,05$).

2. Показники залученості (інтенсивності використання та перебування) до соціальних мереж Інтернет-залежних підлітків достовірно вищі ($t=2,14$; $p \leq 0,05$), порівняно з показниками Інтернет-незалежних однолітків.

3. В середньому підлітковому віці констатовано статеву диференціацію в користуванні та взаємодії в Інтернеті: серед дівчат-підлітків виявлено менше Інтернет-залежних, порівняно з хлопцями ($t=2,03$; $p \leq 0,05$). Констатовано більш інтенсивну залученість хлопців-підлітків до перебування у віртуальному просторі, порівняно з ровесницями (відповідно, $M_d=49$; $M_x=53$).

ЛІТЕРАТУРА

1. Асеева Ю. О. Кіберадикції молоді як проблема ХХІ століття: монографія. Одеса: ННВК «АТБ» м. Львів. 2020. 414 с.

2. Волинець В. О. Віртуальна реальність: поняття та сутність. *Питання культурології: Зб. наук. праць*. Вип. 30. Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2014. С. 35 – 42.

3. Журавльова Л. П., Камінська О. В. Чинники та механізми Інтернет-залежності від онлайн-ігор. *Наука і освіта: наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру НАПН України*. Одеса: Півд. наук. Центр НАПН України, 2013. №7. С. 44 – 48. URL: <http://v-khsac.in.ua/index.php/2227-6246/article/viewFile/159547/158780>

4. Камінська О. В. *Психологія інтернет-залежності*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 339 с.

5. Камінська О. В. Психологічні основи інтернет-залежності молоді. Автореф. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук за спеціальністю 19.00.07: педагогічна та вікова психологія. Одеса, 2016. 36 с.

6. Петрунько О. В. Діти і медіа: соціалізація в агресивному медіа середовищі. 2-ге вид. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2011. 480 с.

7. Ginige P. Internet Addiction Disorder. *Child and Adolescent Mental Health.*, 2017. P. 141 – 164.

Гідеон БРАХМАН

*доктор філософії, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Східно-європейський слов'янський університет, м. Ужгород, Україна*

Андрій НЕСУХ

*старший викладач, Східно-європейський слов'янський університет,
м. Ужгород, Україна.*

ПЕРСПЕКТИВИ МАШИНО-ОПОСЕРЕДКОВАНОГО ОСВІТНЬОГО ДИСКУРСУ: ЦІННІСНІ ПІДСТАВИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ НЕЯВНОГО ЗНАННЯ

Застосування технологій комп'ютерно-опосередкованої комунікації відкриває нові можливості для збільшення ефективності задоволення освітніх потреб людини. Немає сенсу заглиблюватися в опис переваг дистанційного навчання, сьогодні це широко відома інформація і кожна людина тією чи іншою мірою є учасником процесу дистанційного навчання. Але поряд з перевагами дистанційне навчання має сутнісні недоліки. Ці недоліки, на наш погляд, обумовлені природною обмеженістю машини передавати формально неекспліковану інформацію. Таку інформацію людина може передавати іншому лише у емерджентному середовищі безпосередньої комунікації. Що стосується освітнього процесу, йдеться про величезний пласт неявного знання. Це неформалізоване особистісне знання, яке за своєю природою не може бути легко передано в освітньому дискурсі [1].

Необхідною умовою обміну неявними знаннями є наявність природного середовища освітньої взаємодії у сукупості вербального і паравербального дискурсу. Важливо чітко розуміти основи технології комп'ютер-опосередкованої комунікації, у якій неможливо створити цілісність та повноту природного спілкування. Йдеться про посередництво машини у людському спілкуванні, у якому машина є повноцінним третім учасником. Специфікація такого